

CHRIS HUTCHINS
ALEXANDER KOROBKO

POETIN

CHRIS HUTCHINS

Alexander Korobko

POETIN

Uitgeverij Glagoslav

POETIN

Chris Hutchins & Alexander Korobko

Vertaald uit het Russisch
door Annelies de hertogh en Els de Roon Hertoge

© 2012, Alexander Korobko

© 2014, Uitgeverij Glagoslav, Nederland

Uitgeverij Glagoslav
Ringbaan Oost 102
5013 CD Tilburg
Nederland

www.glagoslav.nl

ISBN: 978-94-91425-60-8

Op dit boek rust copyright. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, noch anderszins worden verspreid in een andere band of omslag dan die waarin het is gepubliceerd, zonder dat een soortgelijke voorwaarde, inclusief deze voorwaarde, aan de volgende afnemer wordt opgelegd.

INHOUD

VOORWOORD – EEN HUTJE OP DE HEI	5
1. VLAD DE VEROVERAAR	11
2. GEHEIM AGENT EN MINNAAR	37
3. DRAMA IN DRESDEN	57
4. TANKS EN TOEWIJDING	80
5. DE KNEEPJES VAN HET VAK	96
6. DE OLIGARCHEN	114
7. DE KIP DIE GOUDEN EIENEN LEGT	133
8. LEVEN EN LOT	148
9. TSAAR IN SPE	166
10. PREMIER POETIN	219
11. EEN VERRASSING VAN FORMAAT	236
12. BLAIR IN HET LAND VAN DE SOVJETS	250
13. POETIN SLAAT TERUG	262
14. BLOEDBAD IN DE ACHTERTUIN	295
15. LOVE ME DO	307
16. DE JACHT OP CHODORKOVSKI	314

17. VRIENDEN OM OP TE BOUWEN	325
18. HET SCHONE GESLACHT	342
19. IN HET SPOOR VAN POETIN	352
20. EEN SPOOR VAN GELD	368
21. POETINS TROTS	381
22. POETINS NALATENSCHAP	396
NAWOORD	430

VOORWOORD

– EEN HUTJE OP DE HEI

De inwoners wisten absoluut niet wat hun te wachten stond toen de bulldozers door hun dorp kwamen denderen en reusachtige stroken bos kaptten, zonder echter aan de eeuwenoude dennen- en berkenbomen te raken. Dit was het bos waar ze als kinderen hadden gespeeld, als tieners hun afspraakjes hadden gehad en waar ze hout hadden gesprokkeld om de bitterkoude Russische winters door te komen. Vroeger zou je het nauwelijks hebben opgemerkt, het dorp Kaltsjoega, waar slechts enkele tientallen zielen in pittoreske houten huisjes woonden. Zelfs vandaag valt het haast niet op als je er over de Roeblyovo-Oespenskojesnelweg voorbijraast. Maar waar je tegenwoordig niet naast kunt kijken, zijn de hoge muren en beveiligingshekken die zijn opgetrokken rondom de moderne landhuizen, die aan weerskanten van de Liefdeslaan uit de grond zijn geschoten, daar waar ooit de dorpelingen zich neervlieden, door de bomen afgeschermd voor pottenkijkers.

Inmiddels zijn deze open plekken in het bos al jaren een trekpleister voor de Russische elite. Novo-Ogarjovo, tegenwoordig het exclusieve domein van de rijkste mannen en vrouwen van het land: oligarchen, popsterren en politici, was

in vroeger tijden een populaire verblijfplaats voor de politieke Sovjetelite, zoals premier Malenkov en vooraanstaande leden van het Centraal Comité van de Communistische Partij. In 2000 werd het de thuisbasis van de nieuwe leider van het land, Vladimir Poetin. Onder een woud van antennes, omgeven door ultramoderne bewakingsposten en beschermd door een klein legertje, staat hier Poetins 'datsja'. Ver verwijderd van de traditionele dorpshuisjes is het voor de Russische leider zowel een kantoor als een plek waar hij kan ontspannen, die niet onderdoet voor een Europees of Amerikaans landhuis.

Poetin hield het landgoed aan toen hij in 2008 aftrad als president om premier te worden. Evenzeer als zijn opvolger Dmitri Medvedev had hij een plek nodig in de buurt van zijn gezinswoning, een villa diep in de bossen, waar hij een aantal van de invloedrijkste wereldleiders kon ontvangen. Eerder al was George W. Bush hier gekomen om met Poetin te discussiëren over de vraag of Saddam Hoessein nu al dan niet nucleaire wapens had. De voormalige Duitse kanselier Gerhard Schröder was hier met zijn vrouw langsgegaan om Poetin en diens vrouw te bedanken voor hun hulp bij de adoptie van de Russische baby Viktoria. Zoals vele anderen werden zij vanaf de toegangspoort tot aan de datsja vervoerd in golfwagentjes.

Poetin heeft het niet op onverwachte gasten, maar voor wie hem werkelijk interesseert, is hij een gedroomde gastheer. De bevoorrechte enkelingen die Poetin thuis hebben meegemaakt, kunnen ervan getuigen dat ze daar een heel andere persoon aantreffen dan de geharde politicus die we op het internationale podium zien. De beroemdste Rus ter wereld stond Bush ooit toe een rondje om zijn landhuis te rijden in zijn geliefde, opgeknapte Volga, al greep hij wel naar het stuur toen de rijstijl van de Amerikaanse president gevaarlijk werd; hij trakteeerde de Duitse fotograaf Konrad Müller op thee en toast met boter

en voerde in het bijzijn van een jonge trainingspartner die regelmatig langskwam voor een robbertje vechten appels aan Obereg, zijn favoriet hengst (hij heeft er vijf). Lord Browne, die Poetin opzocht om afscheid te nemen na zijn aftreden als directeur van BP, herinnert zich vooral nog hoe Koni, Poetins zwarte labrador rondjes om zijn enkels liep. Dat de oligarchen deel uitmaken van de elite die Poetin hier omringt, is enigszins ironisch. Dit zijn immers juist de mensen op wie hij neerkijkt, omdat ze tijdens de financiële crisis in de jaren negentig geprofitteerd hebben van Boris Jeltsins benarde positie door de belangrijkste bezittingen van het land op te kopen. Zij bezitten de enorme blinkende paleizen die Poetins gepantserde limousine op weg naar zijn werk passeert.

Nergens is hun welvaart uitgesprokener dan in het luxueuze dorp Barvicha. Ooit was dit de woonplaats van Jeltsin en zijn gezin, tegenwoordig kopen hier opgedirkte echtgenotes en minnaressen hun felbegeerde spullen van Gucci, Prada en Dolce & Gabbana (een privésalon van D&G heeft hier met nertsbont beklede deuren), terwijl hun wederhelften rondstruinen in de Armani-shop of misschien eens langs de in Lamborghini en Bentley gespecialiseerde autodealer gaan. De koppels ontmoeten elkaar weer in restaurant A.V.E.N.U.E, waar een zeevruchtenrisotto als lichte lunch de helft kost van wat de gemiddelde Russische arbeider in een week aan zijn gezin uitgeeft.

Persoonlijk ongeïnteresseerd in wat hij ziet als ‘de beau monde’, eet Poetin zelden op openbare plaatsen, en met reden: toen hij zijn vrouw eens meenam naar restaurant Pritsjal in de Moskouse wijk Roeblovka, bleek aan het tafeltje naast hem voormalig vice-president Alexander Roetskoj te zitten, die meteen een praatje met hem probeerde te maken.

Dus mijdt Poetin dergelijke plekken wanneer zijn autokonvooi met blauwe zwaailichten en met snelheden tot 160 kilometer per uur oostwaarts zoekt, op weg naar Moskou: 'Mijn huis ligt maar ongeveer dertig kilometer buiten de stad, ik kan in minder dan een halfuur op kantoor zijn,' vertelde hij een ambassadeur die bij hem te gast was. Maar die hoge snelheid is ook een manier om aanvallen door sluipschutters te ontwijken. Een paar jaar geleden werd in Moskou een van explosieven voorziene auto gevonden op slechts een steenworp afstand van de Koetoezovlaan, een grote straat waar Poetin regelmatig doorheen reed. Aleksander Poemane, de bommenwerper in spe, was een actief lid van de georganiseerde misdaadbende Kingisepp, voorgezeten door Igor Izmestiëv, senator voor Basjkirië. Er werden tot nog toe al vijf aanslagen op Poetins leven gepleegd.

De snelheid waarmee Poetins konvooi over de Roebljovo-Oespenskojesnelweg racet, is in principe ongevaarlijk voor het publiek, aangezien zowel de snelweg als alle omringende straten en kruispunten afgesloten worden voor al het andere verkeer, zodat het konvooi onderweg niet gehinderd wordt. Elk voertuig dat het voor elkaar krijgt om de wegversperringen te passeren, loopt het risico geramd te worden door een van de escorterende politieauto's. In 2006 vond een dergelijk incident plaats: een pechvogel die met zijn Volvo nietsvermoedend een parkeerplaats verliet, kwam om het leven.

Onderweg naar de stad, wanneer het autokonvooi linksaf de Koetoezovlaan op draait, kan de premier zich enkele bijzondere momenten uit de vaderlandse geschiedenis voor de geest halen. Zo passeert hij het herdenkingsmonument van Ruslands overwinning op Nazi-Duitsland in 1945 en de Triomfark, gebouwd om de overwinning op Napoleon in 1812 te vieren. Daarna rijdt hij langs de Novy Arbat. Deze opvallende straat met

zijn sushibars, drukke markt en lelijke hoge kantoorflats vormt een groot contrast met wat voorafging.

Terwijl het konvooi het Rode Plein nadert – hij gebruikt nog steeds dezelfde kantoor suite in het oude senaatgebouw van het Kremlin – kan Poetin zijn gedachten rustig over zijn leiderschap laten gaan, dat op de eerste dag van de 21ste eeuw begon. Misschien denkt hij dan wel terug aan hoe hij nog maar een paar jaar geleden, werkloos en bijna niet meer in staat om zijn familie financieel te onderhouden, overwoog zich aan te sluiten bij het legertje ongeregistreerde taxibestuurders van Sint-Petersburg en de straten af te schuimen, op zoek naar klanten, in dezelfde Volga sedan waarin hij later met de Amerikaanse president zou rondtoeren over het majestueuze landgoed dat hij nu zijn thuis noemt.

Novo-Ogarjovo is zeker vergelijkbaar met Sandringham, en net als dat uitgestrekte landgoed van de Britse koninklijke familie herbergt het stallen, moestuinen, een helikopterlandingsbaan en een eigen recentelijk gerestaureerde kerk. Net als koningin Elizabeth mijdt Poetin populaire gadgets die de moderne technologie heeft voortgebracht. Hij gebruikt geen Blackberry, houdt geen persoonlijke blog bij en verzendt geen e-mails. Zelfs telefoongesprekken worden grotendeels door personeel gevoerd. ‘Ze doen het zo goed dat ik er jaloers van word,’ geeft Poetin toe.

Het is wel toepasselijk om het ongelooflijke verhaal van Vladimir Vladimirovitsj Poetin, een jongen die in de Sovjet-Unie onder aan de sociale ladder opgroeide en vervolgens een van de invloedrijkste mensen op aarde werd, te beginnen met zijn bezoek aan de Britse koningin, een van de meest directe nog levende afstammelingen van de laatste Russische tsaar ...

VLAD DE VEROVERAAR

Toen Vladimir Poetin op een warme junidag in 2003 Londen binnenreed, wist hij dat hij geschiedenis schreef. Sinds koningin Victoria tsaar Aleksander II in 1874 in Windsor Castle verwelkomd had, was er geen Russische leider meer in Groot-Brittannië op staatsbezoek geweest, de grootste eer die dit land aan een buitenlandse macht kan verlenen. Michail Gorbatsjov bezocht Londen weliswaar in zijn hoedanigheid van algemeen secretaris van de Communistische Partij, maar Poetin kwam als democratisch verkozen president van de Russische Federatie. Hij was op dat moment vijftig en bekleedde zijn functie nog geen drie jaar.

Poetin en zijn vrouw Ljoedmila werden op Heathrow Airport verwelkomd door de troonopvolger, prins Charles. Hij escorteerde hen naar de 'Horse Guards Parade', waar de officiële aankomst van de tweede president van de Russische Federatie met veel pracht en praal werd gevierd. Van daaruit reden de pas gearriveerde gasten in paardenkoetsen mee met de koningin en prins Philip door de met Britse en Russische vlaggen opgesierde, stralend zonnige Mall naar Buckingham Palace, waar ze in de Belgische suite zouden verblijven.

De neef van de koningin, Aleksanders zoon tsaar Nikolaj II, was geëxecuteerd door de bolsjewieken. Ze had Nikita Chroesjtsjov dan ook koeltjes ontvangen toen hij als eerste Sovjetleider Groot-Brittannië bezocht. Deze ontmoeting verliep echter zeer geslaagd: in een speech tijdens het staatsbanket dat die avond plaatsvond, omschreef Poetin de ontvangst door de koningin als ‘een nobel voorbeeld van loyale en onbaatzuchtige dienstbaarheid’.

Poetin werd door politieauto's naar de Guildhall in Londen geëscorteerd, waar hem een eervolle ontvangst door de burgemeester van Londen wachtte. De vorige tsaar arriveerde in Windsor Castle met een entourage van zeventig man, waaronder vier voorproevers (of koks, zoals ze in de officiële lijst diplomatiek werden genoemd). Hoewel Poetins gevolg officieel uit slechts tien mensen bestond, werd hij in feite begeleid door niet minder dan 150 man, waaronder zijn veiligheidsmedewerkers (omdat er zoveel Tsjetsjenen in Londen wonen, werden er voorzorgsmaatregelen getroffen om aanvallen door Tsjetsjeense doodseskaders te voorkomen) en een compleet medisch team (dat in actie zou komen mochten de bodyguards er niet in slagen hun taak goed uit te voeren). Er waren deze keer geen voorproevers, maar omdat er gezien de situatie in Tsjetsjenië gevreesd werd voor de veiligheid van de president, werden de keukens van de Palace en de Guildhall – en hun medewerkers – aan een rigoureuze veiligheidscontrole onderworpen. En terwijl de tsaar 22 gangen, waaronder zeven desserts, had besteld en naar binnen gewerkt, stelde Poetin zich tevreden met een bescheidener menu van gekoelde meloen, kreeft thermidor, jonge eend uit Norfolk en crème brûlée met vruchten, met als afsluiter een digestief van ijswodka. Kosten noch moeite werden gespaard om de sterke man van Rusland welkom te heten: een portret van Nikolaj II met zijn neef koning

George V en een opmerkelijke kleurenfoto van Leo Tolstoj, gekleed in zijn geliefkoosde boerentuniek en lange laarzen, werden speciaal voor deze gelegenheid geleend.

Slechts één detail werd over het hoofd gezien.

Het was Poetin onmiddellijk duidelijk dat de troon waarop hij mocht gaan zitten zo hoog was, dat zijn voeten de grond niet zouden raken. ‘Hij voelde zich zichtbaar oncomfortabel,’ vertelt Sergej Koloesjov, hoofd van het jaarlijkse Russisch Economisch Forum in Londen. ‘Ik zag de onrust in zijn ogen terwijl hij eropaf liep. Maar hij paste zich snel aan en gaf geen krimp toen de ceremonie startte, wat hij ook dacht of voelde. Hij schikte zich vrij makkelijk in de situatie en wist veel mensen in de zaal te charmeren. Eigenlijk zag hij eruit alsof hij zich prima thuis voelde op die troon.’

De Londense organisatoren waren dan wel ver gegaan in hun onderzoek naar de behoeftes van hun gasten (inclusief de voorkeur van Poetin en Ljoedmila voor het matras op hun bed in de Belgische suite), maar niemand had eraan gedacht om voor een voetenbankje te zorgen, en zodoende hadden ze een belangrijk punt gemist: de onzekerheid van de president over zijn kleine postuur.

De genadeloze Britse pers had Poetins lengte (1,65 meter, slechts 5 centimeter langer dan Mahatma Gandhi) al becommentarieerd tijdens de ‘Horse Guards’. Met die lengte paste hij nochtans prima bij de Britse koningin: met haar 1,60 meter was ze nog altijd vijf centimeter korter dan hij. Maar nadat het fanfarekorps het Russische volkslied had gespeeld, nodigde majoor Martin David van het Koninklijk Infanterieregiment hem uit om de erewacht te inspecteren. ‘Majoor David torende hoog boven hem uit met zijn berenmuts,’ schreef een verslaggever voor *The Times*. ‘Als een blok Moskouse flats boven een datsja.’

Sinds Poetin uit de schaduw is gestapt om een machtige rol in de Russische politiek te spelen, vormen dergelijke pijnlijke incidenten een onderdeel van zijn leven. Als kleine jongen werd hij vaak gepest met zijn lengte. Door judo leerde hij ermee omgaan. Als volwassene schijnt hij het probleem te hebben opgelost door verhoogde hakken te dragen, net als Tom Cruise, Silvio Berlusconi en Nicolas Sarkozy. De laatstgenoemde draagt verhogende inlegzolen die hem nog eens zeven centimeter groter doen lijken.

Wie is de man nu eigenlijk die in de Belgische suite van Buckingham Palace in het koninklijke bed slaapt? In het openbaar zet Vladimir Poetin een zeer krachtig beeld van zichzelf neer (hij wordt dan ook vaak geparodieerd als judoka met blote bast en stalen blik), waar Bush, Chirac, Blair en hun opvolgers nog niet van zouden durven dromen. Maar zijn schijnbaar spontane kus op de buik van een kleine jongen getuigt van een tederheid die daar lijnrecht tegenover staat. Tegenstellingen typeren hem, maar is er ook maar iets van die beelden waar? ‘Hij praat zelden over zichzelf, tenzij het onderdeel uitmaakt van een pr-actie,’ zegt een van zijn beste vrienden, ‘en hij is veel meer bezig met pr dan de meeste mensen denken. Ooit zei hij dat het enige verschil tussen een rat en een hamster was dat ‘de hamster betere pr had.’

De eerste indruk die hij op de wereld maakte, toen hij in maart 2000 zijn mentor uit het Kremlin, een kwakkelende Boris Jeltsin, verving als hoofd van de Russische staat, was positief.

Tony Blair had eerder al een ‘speciale relatie’ ontwikkeld met de huidige president en werd zijn grootste pleitbezorger in de internationale arena. Zijn vrouw Cherie maande hem om voorzichtig te zijn: ‘Dit is geen man om ruzie mee te krijgen,’

waarschuwde ze haar echtgenoot nadat ze met Poetin een paar dagen in Sint-Petersburg hadden doorgebracht.

Toen de Russische leider en de Amerikaanse president elkaar voor het eerst ontmoetten (in Slovenië in 2001), keek George W. Bush in Poetins blauwgroene ogen en meende hij in diens ziel te kunnen kijken. Maar Poetin riep zowel Bush' als Blairs woede over zich af door zich te kanten tegen de invasie in Irak. Voor zijn vertrek was de gladde Italiaan Silvio Berlusconi Poetins favoriete westerse leider.

Poetins ogen blijven de aandacht trekken. Irene Pietsch, een Duitse bankiersvrouw die in de jaren 90 bevriend was met Ljoedmila Poetina, grapte dat zijn ogen deden denken aan 'twee hongerige roofdieren' en beweerde dat Ljoedmila hem schertsend had omschreven als 'een energieslurpende vampier'. Alastair Campbell merkte op zijn beurt op in zijn dagboek dat 'Vlad' (gedurende zijn jaren als Blairs hoofd communicatie op Downing Street 10 sprak hij alle belangrijke mensen bij hun voornaam aan) behoorlijk modern kon lijken, maar soms plotseling in 'de KGB-man van weleer' kon veranderen. 'Vlad had een dodelijke blik in zijn ogen,' herinnert hij zich, 'indringend blauw waren ze, en in staat om in één tel om te slaan van gevoelig in keihard'. Een invloedrijke Britse zakenman trok zijn eigen conclusie en bekende dat hij, wanneer hij Poetin in de ogen keek, helemaal niets zag.

Zowel Russische liberalen als westerse conservatieven hebben Poetin gedemoniseerd als een antidemocratische KGB-machine. Hijzelf maakt geen geheim van zijn connecties met de veiligheidsdiensten en is openlijk trots op zijn status als bekendste oud-medewerker van de KGB. Westerse magnaten die graag zakendoen met Rusland zijn dol op hem. 'Waar deze man ook voor staat, hij is extreem competent,' betoogt Lord

Browne, voormalig directeur van BP, een van de oliegi-ganten die bereid waren voor een en ander een oogje dicht te knijpen om zo een graantje mee te pikken van de immense olievoor-raad van het land. Brownes opmerking had van Poetins leerkrachten kunnen komen. Ook zij vonden dat hij in staat was om buitengewoon snel kennis in zich op te nemen.

Als je aan tien verschillende mensen die Vladimir Poetin hebben ontmoet, vraagt wat voor man hij is, krijg je waarschijnlijk tien verschillende antwoorden. In werkelijkheid zijn er maar weinig mensen die hem echt kennen. Hij is lief tegenover familie, een gevaar met een scherpe tong voor tegenstanders en voor zijn religieuze vrienden is hij een devoot christen. De Russen (of volgens peilingen toch ongeveer 73 procent van de Russen) zien hem als hun redder, de man die de nationale trots herstelde. Al hebben ook zijn loyaalste onderdanen reserves: 'Mijn empathie is inmiddels vermengd met bitterheid,' zei een man die bij de laatste verkiezingen op Poetin stemde. 'Hij heeft het lot van de gemiddelde Rus onvoldoende verbeterd. Alaska deelt zijn rijkdom met de bevolking: elke inwoner ontvangt er duizend dollar per maand van de opbrengst uit natuurlijke rijkdommen. Russen genieten dergelijke voordelen niet.'

Vladimir Poetin is in de eerste plaats een patriot. Hoewel hij zegt te geloven in democratie, kun je hem geen democraat noemen. Boris Jeltsin nam het in het openbaar voor hem op: 'Als Poetins mentor kan ik jullie vertellen dat de democratie veilig is in zijn handen.' Een dubieuze uitspraak, aangezien Jeltsin zelf gedurende zijn jaren in het Kremlin van democratische redder tot autocratische despoot was getransformeerd. Poetins politieke vijanden beweren dat hij dezelfde weg is opgegaan. Poetin gaat niet met hen in discussie. Volgens hem was er na Gandhi's dood 'niemand over om mee te praten': weer zo'n terloopse opmerking van Poetin die later tot vervelens toe geciteerd zou worden.

Poetin gelooft meer in een 'soevereine' of 'geleide' democratie dan in de westerse variant. Zijn democratie is er een die werkt volgens een rationeel, hiërarchisch systeem dat hij 'de verticale macht' noemt. Met andere woorden: macht die vanaf het presidentiële kantoor in het Kremlin op natuurlijke wijze naar beneden vloeit, naar de verschillende ambtenarenrangen, inclusief de *siloviki* (de veiligheidsmedewerkers, soldaten en spionnen die in het kielzog van de president toetraden tot het bureaucratische staatsapparaat), en pas dan naar het gewone volk.

Poetin is er de man niet naar om te buigen voor internationale politieke conventies. Hij werd premier en vervolgens waarnemend president van Rusland zonder zich ooit verkiesbaar te moeten stellen. Zijn kijk op democratie maakt hem zeker niet populair. 'Verkiezingen zijn prima zolang er op mij gestemd wordt', zou hij ooit gezegd hebben. Poetin zegt te staan voor een staat waar de wet regeert in plaats van de vroegere door de Communistische Partij geleide sovjets; de 'dictatuur van de wet', zo noemt hij het. Hoe vrij een dergelijke democratie is, hangt natuurlijk af van wie er de wetten maakt. Het 'Poetinsisme' heeft kunnen bloeien doordat de vroegere oppositie, waaronder de Russische intelligentsia die het protest tegen de communisten leidden, zijn macht heeft verloren. Sommigen denken dat deze groep zo dicht bij Poetin staat, dat zij geen gevaar voor hem vormt.

Volgens oliemagnaat en miljardair Gordon Getty is Poetin 'de gevaarlijkste man ter wereld', en hij heeft als wereldleider inderdaad een angstaanjagende troef in handen. 'Hij zou China van de ene op de andere dag lam kunnen leggen,' aldus een van zijn intimi. 'Als hij de Russische olie- en gastoevoer zou afsluiten, zou er uit heel wat Chinese schoorstenen geen rook meer komen. Hetzelfde geldt voor India. En wat een kou zouden

Italië, Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië lijden wanneer hij hetzelfde zou doen in West-Europa. De fragiele Amerikaanse economie zou hij op haar grondvesten kunnen laten beven. De Verenigde Staten kunnen immers niet al die andere landen van olie en gas voorzien – ze hebben al onvoldoende voor hun eigen behoeften.

‘Dus ja, hij is zeker de gevaarlijkste man van de wereld. Het verschil tussen hem en zijn voorgangers is dat hij geen nucleaire wapens nodig heeft. Hij kan de wereld op de knieën krijgen zonder ook maar één kogel af te vuren.’

Wat zou hem ertoe kunnen brengen om zijn energiewapen in te zetten? ‘Hij zou het alleen doen als hij het idee had dat Rusland bedreigd werd door een macht van buitenaf. Hij houdt dan ook nauwlettend de expansie van de NAVO in de gaten, die de grenzen van Rusland steeds dichterbij nadert. Als de NAVO haar activiteiten tot in Oekraïne had uitgebreid, had hij dat niet geaccepteerd: dat zou zijn persoonlijke Cubacrisis zijn geweest. Dan hadden we wat kunnen meemaken.’

Zijn vermeende bereidheid om ‘de wereld op de knieën te brengen’ moet niet verward worden met de wens om dat daadwerkelijk te doen, benadrukken Poetins beste vrienden. ‘Hij is een realist. Hij weet hoeveel macht hij heeft en voor hem komt Rusland op de eerste, tweede en derde plaats; dat maakt hem potentieel gevaarlijk. Of zoals hij het zelf formuleerde in een open brief aan de Russische bevolking die op 25 februari 2000 in de krant *Izvestia* werd gepubliceerd: ‘Wie ons beledigt, doet dat op eigen risico.’

‘Zijn rolmodel is Catharina de Grote en hij regeert volgens haar principes: zonder compromissen,’ vervolgt zijn vriend. Zoals Catherine haar minnaars om de zo veel tijd inruilde, zo heeft Poetin de neiging om zakenmannen te gebruiken en ze vervolgens af te danken. ‘Het zit hem allemaal in zijn aspiratie

om de warboel die Jeltsin achterliet te ontrafelen en Ruslands grootsheid te herstellen.

En er viel nogal wat te ontrafelen. Een van Poetins belangrijkste doelwitten waren de oligarchen, de Russische magnaten die exorbitant rijk werden nadat Jeltsin ze waardevol staatsbezit had verkocht tegen zeer lage prijzen via het beruchte 'leningen voor aandelen'-programma. Poetin taxeerde de olie-, gas- en metaalindustrie en realiseerde zich al snel dat de oligarchen er een aanzienlijke winst uit haalden. Dus besloot de president hun het leven zo moeilijk mogelijk te maken. Zijn mantra was (en is): 'We moeten delen! Met wie? Met de staat!'

Roman Abramovitsj, een van de weinige oligarchen die nog bij hem in de gratie zijn, zag af van de 13 miljard dollar die de verkoop van zijn meerderheidsparticipatie in Sibneft aan staatsbedrijf Gazprom hem in september 2003 zou hebben opgeleverd. Althans, hij stak ze niet in zijn eigen zak. Poetin overtuigde Abramovitsj, die vier jachten en de voetbalclub Chelsea bezit, dat 13 miljard dollar een obscene bedrag is om te incasseren, zeker van een bedrijf waarmee hij en zijn voormalige partner Berezovski al buitensporig rijk waren geworden nadat hij het amper tien jaar eerder had overgenomen. In het besef dat hij dan wel de miljarden bezat, maar Poetin de gevangnissen, bood Abramovitsj geen weerstand aan de presidentiële druk om een groot deel van het Gazpromgeld af te staan.

Een ander belangrijk aspect van Poetins persoonlijkheid is zijn zeer wantrouwende natuur. Poetin vertrouwt niemand. Dat kan aan zijn KGB-opleiding liggen, maar misschien gaat het wel verder terug. Zijn voormalige lerares Vera Dmitrievna Goerevitsj waarschuwde dat hij als kind al 'de mensen die hem verraadden, nooit vergaf'. Hij koestert een groot wantrouwen jegens iedereen, en wellicht terecht; hij weet tenslotte dat er

samenzweringen tegen hem gesmeed worden in de diepste krochten van het Kremlin en de Doema (die in 1994 de Opperste Sovjet verving als het Russische parlement). Sommigen van zijn eigen ministers denken er bij tijd en wijle over om hem eruit te gooien. Hij laat zich van dit soort manoeuvres niet alleen door de FSB, de opvolger van de KGB als Russische binnenlandse veiligheidsdienst, op de hoogte brengen. Een dergelijke organisatie kan immers niet alle infiltratie voorkomen en is ook niet altijd in staat om in de hoogste rangen van de regering door te dringen.

Een van mijn verrassendste ontdekkingen is dat een groep zakenmannen en politici van bedenkelijk allooi die zichzelf de ‘VVP-mannen’ noemen, hem regelmatig berichten toezendt die gebaseerd zijn op eigen onderzoek en ideeën. Of hij die huis-tuin-en-keukenadviezen serieus neemt, is zeer de vraag, maar met zeker een aantal van deze mannen staat hij op goede voet.

Een van de bizarste claims van de VVP-mannen is dat zij Operatie Joekos, waarbij de toenmalige oliebaron Michail Chodorkovski werd opgepakt, hadden gepland en uitgevoerd. ‘Je mag je op foute wijze vergaarde winst en je vrijheid behouden op voorwaarde dat je je niet langer bemoeit met politiek,’ was Poetins compromisloze eis toen hij president werd. Chodorkovski was een van de weinigen die zich daartegen durfde te verzetten. Toen hij in 2003 voor het eerst werd gearresteerd op verdenking van fraude, was Chodorkovski de rijkste man van Rusland. Volgens Andrej Karaoelov, een tv-presentator die bekend staat om zijn controversiële uitingen, was hij naar verluidt ook verantwoordelijk voor een aantal moorden. Maar in de rechtszaak, waarin hij tot acht jaar werd veroordeeld, werd hij daar niet van beschuldigd. Volgens milieuactivisten hebben de leiders van een aantal bedrijven (waaronder Joekos),

die van een deel van de Komsomoljeugd van het ene op het andere moment oliebazen hadden gemaakt, honderdduizenden hectaren toendra verwoest in het verre noorden van Rusland.

Een ander interessant aspect van Poetins persoonlijkheid is zijn manier van omgaan met politici die hij ervan verdenkt tegen hem samen te zweren. In plaats van deze mannen en vrouwen op een zijspoor te zetten, onderschrijft hij het bekende citaat uit *Godfather II*: 'Hou je vrienden dicht bij je, maar je vijanden nog dichterbij'.

Bij nogal wat rampzalige gebeurtenissen werd ten onrechte met de beschuldigende vinger naar Poetin gewezen, onder andere toen het Estse internet crashte. 'Ze gaven het Kremlin de schuld, dus je zou bijna denken dat ze de klok ideologisch terug willen draaien tot het punt waarop kritiek op Poetin een vijandige daad tegenover Rusland wordt,' zegt Ruslanddeskundige Orlando Figes daarover. Een andere goed ingelichte bron bracht het als volgt: 'Het Estse internet is gecrasht nadat de Estse autoriteiten het monument hadden weggehaald dat was opgericht ter ere van de soldaten uit het Rode Leger die in de strijd tegen nazi-Duitsland waren gesneuveld. Hoe dan ook mogen we niet denken dat Poetin dit zelf heeft georkestreerd. Hij is een onderdeel van het systeem dat we bij gebrek aan een betere benaming 'de geheime dienst' noemen'.

Poetins overtuigingskracht valt niet te onderschatten. Tijdens een van zijn vaste ontmoetingen in het Kremlin met de president, vertelde rabbi Berel Lazar, een vooraanstaande figuur binnen de Joodse gemeenschap, hem over een jonge Moskouse vrouw die ernstige brandwonden had opgelopen toen een explosief ontplofte op het moment dat ze een antisemitisch symbool langs de weg probeerde te verwijderen. Ze leefde in vreselijke omstandigheden. Haar burens maakten haar het leven

zuur en nog weigerden de autoriteiten haar te helpen, vertelde Lazar. Hij wist niet eens of Poetin überhaupt geluisterd had, tot hij het gebouw wilde verlaten en een bewaker hem terugriep naar Poetins kantoor. Poetin had in de tussentijd al getelefoneerd met burgemeester Loezjkov, hem geattendeerd op de benarde toestand van de vrouw en geregeld dat er maatregelen zouden worden genomen. ‘Incompetentie van de staat frustreert hem mateloos,’ zou een opgetogen rabbi later vertellen.

De president werd niet alleen gedreven door irritatie over de bureaucratie. De inmiddels 58-jarige Poetin, die heeft aangekondigd voor een derde, niet-openvolgende termijn te gaan in de presidentiële verkiezingen van 2012, is zijn bescheiden afkomst nooit vergeten en heeft die ook nooit proberen te verbergen. In zijn autobiografie *Eerste persoon* doet hij zijn uiterste best om duidelijk te maken dat hij in een liefdevolle omgeving is opgegroeid. Vladimir Vladimirovitsj Poetin, door zijn familie Vovka of Volodja genoemd, groeide op bij zijn ouders Maria Ivanovna Poetina en Vladimir Spiridonovitsj Poetin in de typische, nijpende armoede waarin de meeste Russen gedurende de wapenwedloop van de jaren vijftig leefden en waarin velen nog steeds verkeren, ondanks de nieuw verworven welvaart van het land. Hij werd op 7 oktober 1952 geboren in de Sint-Peterburgse Snegirjovkraamkliniek, toen zijn moeder 41 jaar was. Hij is haar enige kind dat in leven bleef.

Poetins buren uit zijn kindertijd in Sint-Petersburg omschrijven hem als ‘kwetsbaar’ en ‘geliefd’. Eén iemand herinnert zich een ‘verlegen, maar vrijgevig jongen die zijn snoep altijd met andere kinderen deelde’. Na het verlies van haar eerste twee zonen (de een overleed kort na de geboorte, de ander stierf aan difterie tijdens Hitlers beruchte belegering van hun stad, die aan meer dan een miljoen mensen het leven kostte) was Maria Ivanovna extra zorgzaam voor haar kleine

Volodja. In tegenstelling tot wat de meeste werkende moeders deden, weigerde ze hem naar de kleuterschool te sturen omdat ze voor zijn veiligheid vreesde. In plaats daarvan werkte ze dicht bij huis. Terwijl zij voor brood op de plank zorgde, speelde haar zoon in zijn eentje binnen. Pas toen hij bijna acht was, ging hij naar school. Als kleine jongen zocht hij vaak de eenzaamheid op en dat maakte hem later tot een onafhankelijke en zelfbewuste persoonlijkheid. Tot op de dag van vandaag is hij graag alleen en eet hij het liefst in afzondering. Toen een journalist van *Time* hem vroeg wat hij in zijn vrije tijd deed, was zijn repliek: 'Ik heb geen vrije tijd.' Die wil Poetin ook niet: tegenwoordig leeft hij om te werken.

Indertijd woonde de familie Poetin op Baskovlaan nummer twaalf. Met de tram zat je zo op de Nevski Prospekt, het historische centrum van Ruslands tsarenhoofdstad. Ze leefden in één kamer in een *kommoenalka*, een gedeelde flat. Een eigen badkamer en warm water ontbraken en het toilet en de keuken werden gedeeld. Vladimir Spiridonovitsj werkte als voorman bij het wagonbouwbedrijf Jigorov. 's Avonds vermaakte hij zijn eerste vrouw en zijn jonge zoon met een gehavende accordeon. Hij was een competente speler; de burens schijnen nooit geklaagd te hebben over geluidsoverlast. Maria was waarschijnlijk meestal moe van haar vele parttime baantjes als conciërge, hulpje bij een bakkerij en technisch assistent bij een laboratorium. Tegen de wil van haar man had ze haar zoon in het geheim laten dopen in de Russisch-orthodoxe Transfiguratiekathedraal. Poetin draagt tot op vandaag zijn kleine aluminium doopkruisje aan een halsketting. Zijn vader Vladimir Spiridonovitsj, devoot atheïst, kneep een oogje dicht. Maria zorgde er ondertussen voor dat de doop geheim bleef. Evenals hun burens dankten de Poetins hun

schamele bezit aan de antireligieuze autoriteiten. Het kon hun zo weer worden afgenomen.

Vladimir Poetins grootvader, Spiridon Ivanovitsj Poetin, had hard moeten werken voor zijn succes. Hij kreeg zijn opleiding als kok in zijn thuisstad Sint-Petersburg, zoals de stad toen heette (voordat het in 1914 Petrograd werd en nog eens tien jaar later Leningrad). Spiridon had een groot talent voor koken. Nog voor zijn twintigste bereidde hij maaltijden voor de aristocratie in Astoria, een vijfsterrenhotel op het Sint-Isaaksplein in de tsaristische hoofdstad. Hij kookte onder anderen voor de beruchte monnik Grigori Raspoetin en familieleden van tsaar Romanov. Het schijnt dat Astoria Spiridon elke maand honderd roebel in goud uitbetaalde. Spiridon trouwde met het plattelandsmeisje Olga Ivanovna. Tussen 1907 en 1915 kregen ze drie zonen en een dochter: Aleksej, Michail en Vladimir Spiridonovitsj (geboren op 23 februari 1911), en Anna.

Toen tijdens de Bolsjewistische revolutie in 1917 de tijdelijke regering werd afgezet (die kort daarvoor de afgetreden tsaar had vervangen) en de leden uit de leidende klasse gevlucht, gevangengenomen of geëxecuteerd waren, stortte de wereld van de Poetins in. Er waren geen aristocraten meer die kaviaar of *foie gras* bestelden en er was überhaupt weinig voedsel in de hoofdstad (die tegen die tijd Petrograd werd genoemd omdat ‘Sint-Petersburg’ tijdens de Eerste Wereldoorlog te Germaans klonk). Terwijl de Russische burgeroorlog een puinhoop maakte van het enorme imperium, verhuisde Spiridon zijn gezin naar het huis van familieleden in het dorpje Pominovo in de regio Tver (Poetin herinnert er graag aan dat het huis er nog steeds staat en dat zijn familieleden er hun vakantie doorbrengen).

Volgens de legende zou Vladimir Spiridonovitsj jaren later zijn zoon op schoot hebben genomen in de aftandse kamer op

de Baskovlaan en hem Spiridons verhaal hebben verteld. De jongen zou dieper geschokt zijn geweest door de verhalen over de vernedering die zijn grootouders moesten ondergaan dan door die over hun honger. Het is onduidelijk of dit waar is, zoals wel vaker met verhalen over Poetins achtergrond. ‘Mijn grootvader had het niet vaak over zijn verleden,’ vertelt hijzelf. ‘De mensen blikten toen weinig terug, ook mijn ouders spraken weinig over vroeger. Ze vertelden me nooit iets over zichzelf, zeker mijn vader niet. Hij was een zwijgzame man.’

Na de Eerste Wereldoorlog kreeg Spiridon een baan aangeboden in de Gorki-buurt, een buitenwijk van Moskou waar Lenin en zijn familie woonden. Hij werd tewerkgesteld in Lenins landhuis en bleef na diens overlijden in januari 1924 in dienst van zijn weduwe, Nadezjda Kroepskaja. Drie dagen na Lenins dood werd Petrograd ter ere van hem omgedoopt tot Leningrad. Olga wilde er weer gaan wonen, maar Spiridon wist dat het communistische bestuur een aanval van Finland op de stad vreesde. Hij dacht dat talentvolle mensen zoals hij in de nieuwe hoofdstad Moskou meer kans op een goede toekomst hadden en bleek daarin gelijk te hebben. Er was onder de nieuwe communistische elite al snel vraag naar zijn culinaire vaardigheden. Hij kwam in de gunst bij Stalin en werd al spoedig overgeplaatst naar een van diens datsja's.

Misschien was het zijn loyaliteit aan Stalin, misschien waren het ook zijn kookkunsten waaraan hij zijn fantastische baan bij ‘Ilitsjovski’, het landgasthuis van de Moskouse Communistische Stadspartij te danken had. Als chef-kok kreeg hij een tweekamerflat, een bijna ongehoorde luxe voor iemand met zijn achtergrond. Olga mocht groenten en fruit oogsten en bloemen plukken van een eigen stukje land, een ander zeldzaam privilege. Weinig mensen die veel tijd in de buurt van Stalin doorbrachten brachten het er levend af, maar Spiridon was een van hen. Poetin

herinnert zich zijn grootvader vooral van de schoolvakanties waarin hij samen met zijn ouders Ilinskoje bezocht.

Spiridon was een kettingroker, maar hij dronk niet. In 1965 overleed hij op 86-jarige leeftijd, toen hij nog maar zes jaar met pensioen was. Hij werd begraven op het kerkhof in Ilinskoje. Hij bleef tot op zijn oude dag kwiek van geest en genoot van het samen vissen met zijn kleinzoon, ook al lukte het hem niet meer om grote wijsheden op de jongen over te brengen. Olga werd negentig. Poetin zegt de meeste dingen over zijn familie te weten te zijn gekomen door 'flarden en fragmenten' op te vangen van de gesprekken tussen zijn ouders en familieleden die hen op de Baskovlaan bezochten. Dat waren de enige momenten waarop zijn ouders wat opener werden en over zichzelf praatten. En met reden: het verleden was een emotioneel mijnenveld.

Vladimir Spiridonovitsj Poetin ontmoette Maria Ivanovna Sjelomova in Pominovo, waar hij zijn jeugd had doorgebracht. Ze was geboren in het dorp Zaretsje op 17 oktober 1911. Al op jonge leeftijd kregen ze verkering en ze waren nog maar zeventien toen ze in 1928 hun trouwbeloften tekenden (een journalist die op zoek was naar een lijk in Poetins kast vroeg hem eens waarom ze zo jong getrouwd waren. Poetin zuchtte en zei: 'Waarom zou er een reden moeten zijn? Liefde was de belangrijkste reden, maar mijn vader stond ook op het punt om opgeroepen te worden. Misschien zochten ze een manier om zich te binden.').

Vier jaar later begon de collectivisatie en moesten ze naar Leningrad verhuizen. Maria sleet haar uren eerst als straatveger en werkte later in een fabriek, en Vladimir Spiridonovitsj werd opgeroepen voor een nieuwe, onderzeese afdeling van de Sovjetmarine. In het jaar voordat hij zijn dienstplicht had afgerond, kregen de Poetins twee zoons. De eerste, Oleg, overleed binnen een paar maanden na zijn geboorte, maar Maria

raakte bijna meteen weer in verwachting. Ze konden hun geluk niet op toen ze een gezonde zoon baarde, die ze Viktor noemden. Op het moment dat Hitler op 22 juni 1941 operatie Barbarossa lanceerde, woonden de Poetins in een appartement in Peterhof, bekend om zijn fabelachtige Zomerpaleis. Leningrad was een van de hoofddoelwitten van de Wehrmacht. Peter de Grote had de stad gebouwd op de moerassige zandbanken van de rivier de Neva; Hitler gaf zijn troepen de opdracht ze met de grond gelijk te maken.

Vladimir Spiridonovitsj sloot zich aan bij een vernietigingsbataljon van de NKVD, (voluit luidde de gewichtige benaming van die instelling ‘Volkssecretariaat voor Interne Aangelegenheden’). Dit was een onderdeel van de geheime Sovjetpolitie, een bataljon dat voorbij de Duitse linies aan sabotage deed. Vladimirs team, bestaande uit 28 man, werd naar Kingisepp gezonden, in de buurt van de Estse grens. Daar bliezen de soldaten een munitiedepot op. Terwijl ze zich terugtrokken richting de Russische linies, raakte hun rantsoen op. Ze benaderden enkele Esten, die hun te eten gaven maar vervolgens de Duitsers tipten. Het Russische kamp werd omsingeld. Vladimir Spiridonovitsj maakte deel uit van een kleine groep die zich een weg naar buiten vocht en naar het oosten vluchtte, achtervolgd door Duitse soldaten en hun honden. Naar verluidt sprong hij in een moeras en voerde hij een klassiek trucje uit: hij haalde adem via een hol rietje totdat de zoekenheid gepasseerd was. Slechts vier van de 28 mannen uit zijn eenheid kwamen weer thuis.

Toen de Duitsers Leningrad begin 1942 helemaal hadden omsingeld, werd Vladimir Spiridonovitsj opnieuw opgeroepen, deze keer als een van de verdedigers van een kleine geïsoleerde verschansing op de linkeroever van de Neva. De Duitsers zijn er nooit in geslaagd die in te nemen, ondanks de eindeloze

bombardementen en herhaalde aanvallen. Maria had ervoor gekozen om in Peterhof te blijven, dat met de grond gelijk werd gemaakt door Duitse bombardementen en granaatvuur. Nadat het Zomerpaleis binnengevallen, geplunderd en vernietigd was, kwam haar oudere broer Ivan Sjelomov haar en Viktor halen. Ivan diende als marineofficier bij het vloothoofdkwartier in Smolny, ooit een privémeisjesschool aan de Neva-oever, nu gehuld in camouflagenetten. De acteurs van het Mariinskitheater beschilderden de netten eens in de zoveel tijd, zodat ze bij het seizoen zouden passen. Ivan gaf zijn zus een deel van zijn rantsoen en nam haar en Viktor mee naar een van de schuilkelders in Leningrad. Die waren gebouwd om kinderen te redden, maar juist daar raakte de vijfjarige jongen besmet met difterie. Maria verloor niet alleen haar kind: haar moeder werd gedood door een verdwaalde Duitse kogel en haar oudere broers, onder wie Ivan, zouden later spoorloos verdwijnen aan het front.

In de winter van 1942 werd Vladimir Spiridonovitsj geraakt door een Duitse granaat en ernstig verwond aan beide benen. Als een voormalig buurman hem bij de verbandplaats niet had herkend en hem niet op zijn rug over de bevroren Neva naar een ziekenhuis in Leningrad zou hebben gebracht, zou hij zijn overleden door bloedverlies. Maria zocht hem elke dag op. Ze zag er zo slecht uit dat hij stiekem zijn ziekenhuisrantsoen voor haar bewaarde, maar daardoor verzwakte hij zelf zo sterk dat de verpleegsters doorkregen waar hij mee bezig was en Maria niet langer toelieten op de afdeling. Op een keer viel ze midden op straat flauw van de honger. Ze werd bij de lijken gelegd, en pas toen iemand haar hoorde kreunen, werd haar leven gered.

Toen Vladimir Spiridonovitsj voldoende was aangesterkt om het ziekenhuis te verlaten, werd hij als invalide ontslagen uit het leger. Door zijn verwondingen was hij voor de rest van zijn leven kreupel, en totdat hij weer kon lopen, reed

Vladimir Poetin, die in maart 2012 voor de derde keer tot president van Rusland werd verkozen, is veruit de meest invloedrijke en mysterieuze politicus ter wereld.

Hoewel hij al lange tijd wereldwijd in de belangstelling staat, was een gedegen biografie van *Poetin* tot nog toe moeilijk te vinden. Poetin is een diepgaand, persoonlijk relaas over het leven van de president, waarvoor de auteurs zes jaar lang zorgvuldig onderzoek hebben verricht. Om informatie te verzamelen trok Chris Hutchins naar Rusland en praatte er met iedereen die Poetin heeft gekend vóór zijn snelle opmars in de politiek, van mensen die hem meemaakten als kind en tiener tot kennissen uit de tijd dat hij een jonge geheim agent was.

In dit boek hebben de auteurs er in de eerste plaats naar gestreefd om de biografie van de persoon Poetin te schrijven, en dan pas die van de politicus. Ze wilden de nadruk leggen op wat Vladimir Poetin aan het lachen en het huilen maakt, hoe zijn vrienden en familie hem zien, hoe rijk hij in werkelijkheid is en wat hij nu écht denkt van de oligarchen. Chris Hutchins en Alexander Korobko, beiden vooraanstaande journalisten, geven antwoord op deze en vele andere vragen en lichten een tip van de sluier van geheimhouding waarin Vladimir Poetin is gehuld.

Chris Hutchins is een befaamd journalist met jarenlange ervaring in de Britse media. Hij schreef voor gevestigde namen als *Daily Express*, *Today* en *The Sunday Mirror*. Hutchins publiceerde eerder al verhelderende biografieën van verschillende beroemdheden, onder wie de Britse koninklijke familie, de familie Onassis, de Russische oligarch Roman Abramovitsj en The Beatles.

Alexander Korobko is een Russische journalist en televisiemaker die momenteel in Londen woont en werkt. Korobko verliet Rusland in 1994 om als verslaggever te gaan werken in de Verenigde Staten, Canada en het Verenigd Koninkrijk. Tegenwoordig heeft hij zijn eigen televisiezender, *Russian Hour TV*.

Uitgeverij Glagoslav

ISBN 978-94-91425-60-8

Tilburg

ISBN 978-94-91425-60-8

9 789491 425608 >